

Au rămas de la Octavian Goga unele versuri care, parcă, au fost scrise aseară, așa cum este și cel din titlul cărții mele de acum.

Antologia de față cuprinde texte datorate (în bună măsură) călătoriilor organizate de Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași. Am beneficiat astfel de emoționante trasee prin Basarabia și Nordul Bucovinei, deci de la Odesa la Cernăuți. Impresiile culese de câțiva ani încoace, străbătând ținuturi românești necunoscute de mine, sunt cuprinse în paginile acestui volum.

În volumul 2 voi aduna tot ce am scris ca urmare a drumețiilor în Bulgaria, Ungaria, Serbia, Viena, Franța, Germania, Danemarca, SUA, Anglia. Adică, spații, civilizații, unde trăiesc și români, iar versul lui Goga nu este uitat, ci trăit, uneori acut, alteori într-o permanență, fie ea și latentă.

*Numai că această stare a dorinței eu o trăiesc invocând un moment de la o sesiune de comunicări dedicate, la Iași, **Centenarului Marii Uniri**. Un apreciat om de cultură, venit de la București, și-a început rostirea cu o întrebare neașteptată, abruptă: „La Bicentenarul Marii Uniri oare vor fi destui români să-l sărbătorească?”*

Cornel Cotuțiu

Cornel Cotuțiu

„Avem un vis neîmplinit”

(vol. 1)

Cluj-Napoca, 2022

CUPRINS

Orizontul lacrimii nezvântate.....	5
Valeria Florea-Dascăl: „...și eu sunt copilul Siberiei.”	78
În Ucraina, pe românește.....	93
A dori să știi e un act de solidarizare	103
„Caznele”	126
Cinci zile, altfel	133
Valeria Florea-Dascăl: „Rămâi ce ești, nimic mai mult.”	161
„Avem un vis neîmplinit”	167
ASTRA până la MAREA UNIRE.....	170
Bine ați venit acasă!	177
1574 – „cel Cumplit”	189
70 de ani de la un martiriu uitat	192
Mărțișor altundeva... ..adică, tot la noi.....	216
Și totuși, PÂNĂ CÂND?!.....	238
Un mesaj prompt (și un act curajos anticoronavirus).....	242
„Ochii Basarabiei”	245
Grigore Vieru și sârma ghimpată	250
Pandemia și corolarul ei	252
Biobibliografie	255

LBRIS

We know
books

Colecția

ȘCOALA ARDELEANĂ DE ESEISTICĂ

Au sprijinit publicarea acestei cărți:

Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași

(Președinte: Areta Moșu)

Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud

(Director: Ioan Pinte)

© Editura Școala Ardeleană, 2022
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel. 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro,
redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel./fax 0364-117.246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro,
esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COTUȚIU, CORNEL

„Avem un vis neîmplinit” / Cornel Cotuțiu. - Cluj-Napoca : Editura

Școala Ardeleană, 2022-

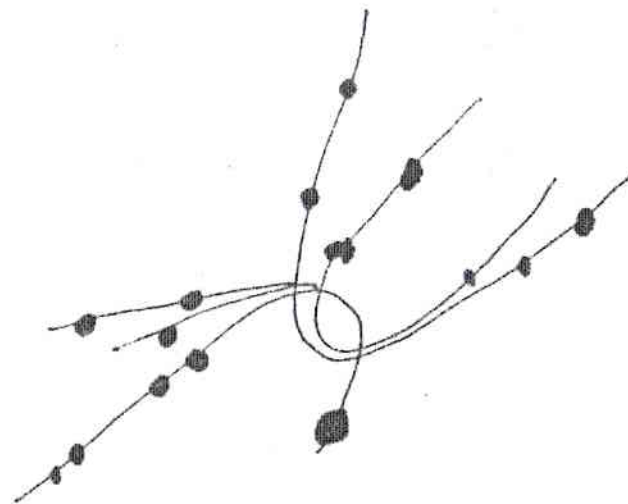
vol.

ISBN 978-606-797-884-1

Vol. 1. - 2022. - ISBN 978-606-797-885-8

821.135.1

Copertă: Georgiana Cotuțiu
Vignete: Miron Duca
Tehnoredactare: Adrian Năstase
Corectură: Eliza Cotuțiu

Orizontul lacrimii nezvântate

Basarabia

M-am strădui să surprind aspecte ale vieții în multiple fațete, căutându-le un numitor comun și selectând un cumul de date definitoriu pentru un spațiu românesc atât de altfel decât celelalte. Așa încât, nădăjduiesc că adevărul lor are valabilitate în timp. Deopotrivă însă, dea Domnul ca peste un timp (îl doresc nu îndelungat) generațiile care vor veni să nu priceapă aberațiile conjuncturilor de azi, decât după instrucțaje prealabile. Ar fi extraordinar!

C. C.

De Sfântu Ilie. Înainte de a începe să-mi fac bagajele, cineva, aflându-mi proiectul, mă abordează astfel:

- Am auzit că te duci în străinătate.
- Nu. Mă duc până colea, pe un pământ românesc.
- Păi... Nu te duci în Republica Moldova?
- Ba da, în Basarabia.
- Și ce obiective ai?
- Doamne, parcă am fi la o ședință de partid de pe vremea prea repedelui răposat!

- Și ce o să vezi acolo? Ce o să faci?
- O să merg și o să șed. Să simt, dacă e cald, cum e când e cald. Sau cum e când plouă. Să aud cum râd fetele acolo. Ori dacă bărbații sforăie. Să calc pe poteci. Să contemplan norii și dealurile. Să mănânc un porumb fiert. Să mă oglindesc în apa Nistrului. Să văd cum e sărăcia, modestia, îmbuibarea, prostia, speranța ori blazarea pe teritoriul românesc dintre Prut și Nistru.

– Păi... dacă e așa, de ce te mai duci?

Am înțeles, la revenirea în țară, mai bine acest „mai” din întrebarea interlocutorului meu.

Una dintre primele griji pe care le am după ce mă întorc de peste hotare, e să nu deschid radioul, televizorul, să mă feresc de ziare. Căci e suficient să constați că ești din nou în România. Ceca ce înseamnă că, în absența ta, nu s-a schimbat nimic; chiar dacă, între timp, au apărut lucruri noi, nume noi, acestea se mulează pe același calapod post-decembrist, se ordonează sub aceeași grilă socio-politică și morală a degradării.

Ai scăpat, o picătură de timp, de murdăria preajmei din care ai plecat și – abia întors – vrei să te menajezi, păstrându-ți un supliment de bunăstare sufletească, adunată de pe unde ai călătorit și poposit.

Dar, n-ai cum. Dau buzna veștile, titlurile: „Neamul șarlatanilor” (și nu trebuie să faci efort pentru a ți se confirma că unul dintre ei e cel puțin președinte de consiliu județean); „The Washington Post”: „Sute de foști comuniști și securiști conduc România” (Pe cine mai miră asta?); „Case naționalizate la speculă”; „Mic manual de discreditare a jurnaliștilor” (Da, dom’le, mass-media nu-și cunoaște lungul nasului, care nas cotrobăie până și în șprițul actorului de la Cotroceni!); „Corupția va bloca 25% din fondurile UE”; „Un executor judecătoresc, acuzat de tâlhărie”; „Biserica Greco-Catolică, ispășită cu acțiuni la Fondul Proprietatea” (Mde! colonelul Bartolomeu are imaginație) sau „La Târlișua împărțirea ajutoarelor sinistraților, prilej de scandal la șase săptămâni de la viitură” (Nimic nou sub soare, nici măcar confirmarea că ziarista a urmat temeinice cursuri de ateism-științific, devreme ce, din reflex, evită cuvântul „parastas”). Singurul... avantaj e acela că, prin absență, percepi preajma... mai proaspăt.

De multă vreme am așteptat o împrejurare despre care să notez: „De Sfântu’ Ilie...”, am făcut cutare lucru.

Ei bine, de „Sfântu Ilie” 2006 am trecut Prutul!

Dar nu la ordinul lui Ion Antonescu, ci dintr-un imbold cultivat încă din copilărie, de mama mea.

(O precizare: „Sf. Ilie” – după calendarul creștin de stil nou. În cel vechi (orânduit după papucul Patriarhiei de la

Moskova), l-am căutat într-un calendar achiziționat de la biserica din Răduleni Vechi, dar Proorocul Ilie nu-i de găsit, deși – cum la noi e patronul aviației – l-am căutat și din avion... Precum se știe, majoritatea basarabenilor își petrec Crăciunul cu 13 zile mai târziu, Anul Nou creștin – la fel, dar, ciudat (ei înșiși se miră) Sfintele Sărbători de Paști se nimeresc în ambele calendare la fel. Iar cum Paștile greco-catolicilor sunt identice cu cele ale ortodocșilor, dar la date diferite de cele ale romano-catolicilor și reformatilor, nu poți să nu-ți amintești de exclamația populară: „Încurcate sunt căile Domnului!”)

*

Totuși... Dana mă instruisă că plecarea din Iași, spre Basarabia, o pot face în două feluri convenabile. La coborârea în gară, s-ar putea să aud strigări pe peron, de felul „Pentru Bălți!”. E vorba de bișnițari, care își oferă serviciile pentru transport peste graniță; ar fi de preferat – mă atenționează ea –; fiindcă se cunosc prea bine cu cei de la vama Sculeni și nu se zăbovește prea mult cu formalitățile de trecere; apoi, după o sută de km sunt lăsat la autogară în orașul Bălți unde urma să mă preia Dana. De acolo, cu o rutieră (cum zic ei – parcă mai plăcut, mai adecvat de cum zicem noi – „cursă”), 40 de km lateral N-E până în orașelul Florești (un fel de Dej sau Gherla) și, 15 km spre Nord, până la „statul meu major”, acasă la părinții ei – comuna Răduleni Vechi.

N-am auzit strigare, așa că – tot după instrucțiuni – am luat un microbuz particular din piața maximarketului „Billa”, de lângă gara C.F.R. Preț rezonabil pentru distanța Iași-Bălți: 150.000 lei vechi. Asta, mai cu seamă dacă îmi amintesc, că un „prieten” mi-a cerut pentru un drum Beclean – Braniștea, dus-întors (12 km!) doar... 200.000. Mde! prietenul la... urgențe se cunoaște.

Până la plecare, am avut timp să iau câteva ziare ale locului și, deși era o dimineață splendidă, apuc să mă întristez. Într-un cotidian ieșean era publicat un interviu luat unei mame

„Avem un vis neîmplinit”

venită de peste Prut să-și înscrie fata în rețeaua noastră liceală. Se înscrieseră deja la Iași 800 de suflete și femeia credea că fiică-sa va face parte dintre cei nu știu câți copii fericiți că vor reuși, că li se va accepta școlarizarea la noi.

M-a întristat declarația ei patetică: „*România este pentru noi Pământul biblic al Făgăduinței*”. Doamne! mi-am zis, dacă țara mea, care este cum o știu că este, a ajuns a fi considerată astfel, atunci cum o fi la ei, care este adevărul basarabenilor?!

La revenirea în Țară aveam să conchid că și mama aceea exagerase cu entuziasmele sale și eu, cu măhnirile mele.

În întâlnirile avute în timpul șederii în Basarabia, cu discuții despre prezentul lor și perspectivele precare ce le au, mereu ne situam în relația „noi-voi” și mereu se vorbea de bine și cu încredere despre România, în comparație cu... Iar eu, replicam tăios (dar, pe nedrept): „*Dom'le, las-o baltă, e același rahat ca la voi!*” Iar el/ei: „*Da, dar totuși...*” „*Totuși, ce?! Că la mine în țară fecalele sunt mai parfumate decât aici?*”. Voi fi creat, cred, cel puțin, nedumerire, cu un asemenea limbaj.

Pe de altă parte, nu voiam să-i descurajez; și-apoi, nu puteam respinge aprecierile lor bune despre Țara mea. Numai că, negativist, prăpăstios, zburliț, cum mă aflam, îmi venea mereu în minte o anecdotă, care-i plăcea tatălui meu s-o spună (când încăpea și el la vorbă), despre cei doi țigani prinși de crivăț în pielea goală într-o cocioabă. La un moment dat, cel din spate, care era legat la brâu cu o funie, îi zice celui aflat în gura cortului: „*Acuma lasă-mă pe mine în locul tău, că-s mai îmbrăcat*”.

După o ședere civilizată, de o oră, la cele două posturi vamale, i-am comunicat, prin mobil, Danei că am pornit-o; în sfârșit, spre Soare Răsare, într-acolo erau îndreptate și corolele strălucitoare ale florii soarelui, care mărgineau șoseaua pe kilometri întregi.

Abia la bună distanță intrat pe pământul străbun, am tresărit: Stai puțin! Asta înseamnă că eu am trecut Prutul, dar unde era? Oștenii lui Antonescu pe unde au trecut? Au avut vreme să-l vadă?

Kakaia vî pișete? Elevii mei sunt contrariați când le spun că, după părerea mea, limba rusă e una dintre cele mai frumoase limbi ale globului pământesc. Mirarea se amplifică atunci când le rostesc câte o frază și ei aud rostogoliri de combinații bolovănoase, scrâșnite sau cacofonice. Probabil acesta este efectul sonor al propozițiilor – dar pronunțate de mine intenționat.

Însă, de auzi două rusoaice cum își taie una alteia cuvintele, abia așa se înțelege în ce constă farmecul acestei limbi, mlădierea consoanelor dure, dulceața vocalelor, inflexiunile cântate ale silabelor.

Opt ani de școală și facultate m-am muncit cu limba asta. Și, dacă fac apel la arta și literatura rusă, la filmele lor (chiar dacă erau uneori ridicol de proaste), la persuasiunea doamnei Teodora Tuhar – profesoara mea de limba și literatura rusă din liceu – doar astfel reușesc să diferențiez lucid cultura rusă de hrăpărețul imperialism rus. Iar uneori de mitocănia rusului de rând.

La Bălți a fost locul unde am trecut pentru prima dată printr-un frison de iritare și repulsie pe această temă.

Potrivit politicii de rusificare și de dezagregare a făpturii românești în zonă, orașul Bălți (cam cât două orașe Bistrița) a fost pompat cu populație de proveniență slavă, rusofonă. Încât, în momentul de față, rareori auzi un cuvânt românesc pe străzi ori în magazine.

Când am găsit-o pe Dana în autogară, căutându-mă și ea, am îmbrățișat-o ca și cum aș fi prins un pai în bulboană.

Localitatea: nimic altfel decât un orașel de altădată gonflat de puterea sovietică și întins după un tipic urban depistabil în mai toate țările est-europene ale fostului „lagăr socialist”.

Căutam umbră, apă minerală și cafea. După ce am trecut de o piață cu un Ștefan cel Mare cu o fizionomie de stahanovist, am intrat într-un bar, în speranța că găsim cafea, naturală și nu ness.

Aici dialogul s-a purtat precum se întâmplă în România (mai nou) în județele Harghita și Covasna.

Deși de origine turcească, vocabula „cafea” – cu variantele firești – e cunoscută de pe creanga de copac din Togo sau iglu-ul din Groenlanda, până în Ungaria sau Bangladesh. Dar, fiindcă eu am pronunțat românește „cafea”, blondina de la bar nu a priceput, de aceea am stat la masă, așteptând degeaba. Am repetat comanda, însă n-am spus „dva”, ci „două” și, suplimentar, i-am vârat sub ochi două degete. Ca să îmi curme iritarea, Dana a comandat pe rusește și am băut lichidul cu un fel de resemnare mioritică.

Bun, dar, de ce situația s-a repetat peste câteva zile la Soroca? Într-o localitate cândva precumpănitor românească, aici au început să dea buzna țiganii, iar la casieria autogării am dat de o rusoaică acră. Eu ceream bilete pe românește, ea îmi răspundea pe rusește. Voiam să știu prețul biletului, mi se răspundea pe rusește, la ce oră pleacă rutiera ce mă interesa, unde parchează. Ea înțelegea ce o întreb și-mi răspundea în limba ei, eu înțelegeam ce-mi răspunde, dar voiam să-mi vorbească românește. Am scos banii pentru două bilete și abia acuma cucoana mă lămurește, limpede, românește: Nu se dau bilete decât cu un sfert de oră după ce trage vehiculul la peron, deci... peste o oră.

Auzind-o cu câtă obstinație îmi răspunde pe limba lui Tolstoi, timpanul meu începuse să reacționeze ca la scrâșnetul cretei proaste pe o tablă curată.

Cum Nistrul trece în chip de graniță, udând perimetrul autogării, îmi venea să mă răcoresc în el, potolindu-mi dragostea româno-rusă (jurată cândva a rămâne eternă), dar nu voiam să deranjez pescarii înșirați de-a lungul malurilor.

Compensativ, m-am întrebat dacă nu cumva peștii moldoveni și cu cei ucraineni au la ei pașaport când trec în apa teritorială vecină și dacă masculii verifică pe ce icre își aruncă lapții. Sau, poate că, totuși, și la ruși și la ucraineni sexul nu are naționalitate...

La noi. Am intrat în casa lor și m-am sfințit așa cum intru în biserică și zăbovesc nostalgic în căutarea copilăriei.

Se numesc Zoia și Andrei Sochircă, din Răduleni Vechi, părinții Danei.

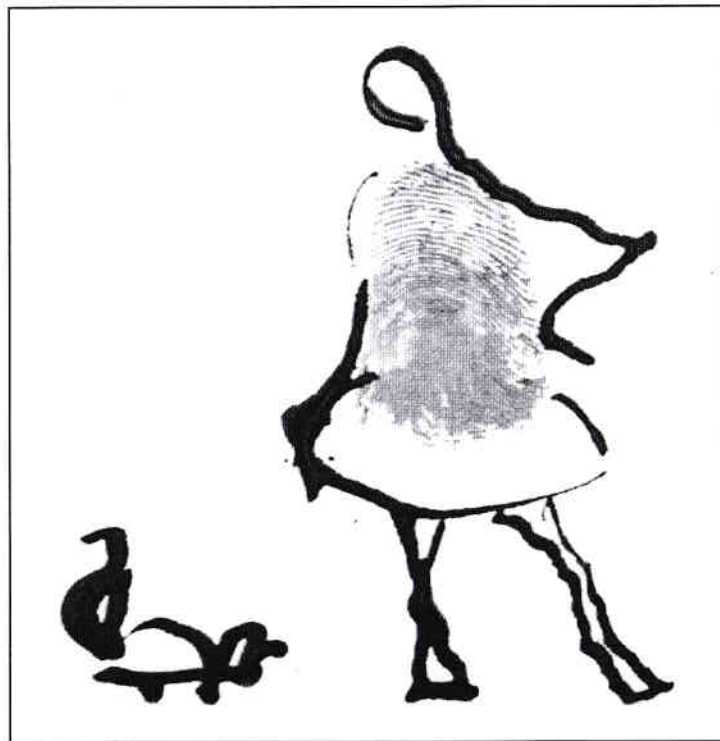
Văzându-ne, Andrei a ieșit (se afla în curte) și ne-a întâmpinat în drum. Amfitrioana, în curte, prezentându-se, a invocat o celebră eroină a vremurilor sovietice: Zoya Kosmodemyanskaya. Nu, am hotărât eu tranșant și irevocabil: Coana Zoița!

M-am aflat alături de ei de parcă ne cunoșteam de când lumea. „Să vă simțiți ca acasă” – mi-a dorit Coana Zoița, iar eu am corectat-o: „Nu, ca la noi acasă”.

Așa am înțeles din primul moment, așa mi-au fost gesturile, gândurile, dorințele, vorbele: ca la noi. Intrând pentru prima oară în curtea aceea, în casa aceea, parcă mă reîntorceam; nu intram, ci reveneam parcă în spații la care nu avusesem acces o vreme. N-am trăit nici o clipă impresia că îi stânjenesc. Cu toate că nu i-am găsit pe roze.

Cu câteva săptămâni înainte murise un frate al lui Andrei. Leucemie. Foarte iubit de toată lumea, la înmormântarea lui participase tot satul. Când am intrat în Răduleni, coborând spre centrul localității, Dana a ținut să-mi spună anume, cu emoție în glas: „Aceasta e casa unchiului meu, cel care...”

Abia ușurați de bagaje, a apărut bunica, o făptură încovoiată de ani și aproape surdă, dar cu voce și priviri vioaie. Cu câțva timp înainte ajunsese în prag de moarte, lăsând nurorii până și instrucțiuni de înmormântare, dar se vede că viața a chemat-o înapoi. E dintr-o veche și bogată familie a Hanganilor. Câțiva dintre ei s-au risipit prin România, chiar și la Bistrița și la Manic; am descoperit așa că am fost coleg de bancă cu un Hangan de-al lor, la liceul din Beclean.

„Roze” recent stresante erau provocate și de fata cea mare a familiei Sochircă, Simona, care urma să-și lase mamei bebelușul de cinci luni și să plece pentru un an – în vederea unui profit confortabil – în Arabia Saudită. Coana Zoița se afla la nu știu câta amânare a unei operații la tiroidă. Iar Andrei... Blândul și cumsecadele Andrei, n-avea voie decât să fie sănătos, să facă de toate – de la cosit dimineața, în clacă, până la citit ziarul pe furiș. Singurul drept al lui de jelanie: automobilul recent accidentat, încă neterminat la atelierul de reparații, ca să mă fi putut purta prin preajmă, așa cum își planificase, când aflase de vizita ce urma să le-o fac.

În nici un caz, nici o secundă, n-am avut vreo muștrare tainică de genul: Numai de musafiri n-aveau chef oamenii ăștia. Sau, vorba lor: om în ospeție. Se muștra mai degrabă Coana Zoița,

pe care o viroză iute a frisonat-o câteva zile. Ceea ce nu m-a împiedicat să glumesc: „*Dumneata, când nu tușești, vorbești și invers*”. Sau alintarea cinică: „*Las' că numai deșteptii răcesc vara*”. La care ea, cu un umor care n-o părăsește, mai vârtos când face haz de necaz: „*Dar vreau să fiu proastă! Măcar cât stați aici*”.

La o jumătate de ceas după intrarea în casa lor, i-am șoptit Danei: „*Maică-ta e responsabilă cu energia în familia voastră?*”. Nu mai zic că, de-ar fi fost după ea, șederea mea la ei ar fi trebuit să se reducă la „*întinde-te, masă, strânge-te, masă, întinde-te, masă*”. „*Dom' prefesor, ați mai mâncat colțunași moldovenești?*” „*Sigur*”. Da de unde!...

Până la plecare, chiar și acum, încerc s-o caut pe coana Zoița prin literatura română: o bucățică de Mara, ceva din Vitoria Lipan, o fulgurație din Vidra lui Hasdeu, dar poate mai ales din Smaranda. Cel puțin așa cred că era vocea mamei lui Creangă: ușor voalată, ca de soprană la sfârșit de concert, uneori cu inflexiuni cântate, alintate.

Oricum, genul femeii luptătoare. Așa cum, de altfel, sunt și celelalte basarabence pe care le-am întâlnit: Alina, Nina sau Valeria.

*

O casă. Cred că orice nou venit la Rădulenii Vechi nu poate să nu remarce mai întâi două lucruri: Mai toate casele par să se fi alcătuit cu vreo 20-30 de ani în urmă, puține sunt construite recent (Mi s-a confirmat că în perioada aceea au existat niște înlesniri de la bancă și atunci omul întreprinzător se gândește la ceva trainic: casa, apoi...).

De asemenea: cele mai multe au câte o verandă, închisă cu sticlă. „*Și noi avem una*” ținu să-mi spună Dana, în timp ce coboram spre inima localității, ea trăgând pe asfalt geamantanul cu rotile („*Lăsați-mă pe mine, îmi place*”), eu deschizându-mi

arsenalul de „de ce”-uri, cu care i-am bombardat (cred că uneori până la iritare) pe cei din jur.

Cum arată o casă basarabeană, în mediu rural, cum este cea a familiei Sochircă (asemeni, de altminteri, celei a surorii sale de la Ocolina), pe care o încadrez la categoria intelectuali din clasa de mijloc?

Am intrat într-o verandă în formă de L, foarte luminoasă, închisă cu sticlă, prinsă în rame subțiri și albe; suficient de spațioasă, încât să cuprindă fotolii pentru taifas sau a întinde un prânz pentru oaspeți (ceva de „living-room”). Îmi place să cred că în astfel de spații își lamentau dialogurile lor metafizic-meditative personajele lui Cehov sau Turgheniev.

Din verandă poți trece – după trebuință – printr-un hol mic, spre trei încăperi: bucătăria cu baia și, pe stânga, un fel de salonaș, destinat mai cu seamă zăbavei la televizor (în afară de canale de la Chișinău și Moskova, un TVR1 București). De aici se intră într-o cameră, lungă însă îngustă, despărțită de salonaș printr-un perete de teracotă, care e, de fapt, chiar sobă, încălzită altădată cu lemne sau cărbune, acum cu gaz. Presupun că iarna funcționalitatea ei e maximă. De aici, intri în ceea ce ar fi camera mare (un fel de „casa cu tindeauă” – cum zic someșenii năsăudeni); la Ocolina, camera mare a familiei Eftodii (în care am și dormit o noapte) e numai bună pentru o nuntă restrânsă, cu rubedeniile.

Ușile sunt încadrate cu draperii, iar pereții aproape că sunt ascunși de imense covoare (fără „Răpirea din serai” și alte înfățișării de prost gust, cum întâlnești în nu puține dintre casele noastre „manelizate”); un set de mobilă se întinde de la un colț la altul al odăii, iar geamurile, cât pereții, sunt dublate cu perdele grele, frumoase, din tavan până în podea (scândurile – vopsite maro, în armonie cu mobila și covoarele). Nu stau să mă întreb după gustul cui s-a săvârșit rânduiala: a sfielnicului Andrei ori a energiceii sale soții; dar... bănuie.

Și unde a mai rămas un pic de loc, sunt îngăduite și florile (mai din plastic, mai naturale) și o sumedenie de animale din

pluș (la împlinirea majoratului, prietenii din sat i-au adus Danei un „cățel” cât un... leu, în mărime tropicală).

Din tradiția de altădată, după o tropoteală ideologică sovietică de zeci de ani, n-a mai rămas decât o icoană cu Sf. Nicolae (cu siguranță, prinsă-n cui, după ce Basarabia și-a obținut independența – 1991) și o sugestie de „ladă de zestre”: perne și plăpumi, ce ating plafonul, clădite... pe un frigider (intact, desigur).

Ceea ce nu înseamnă că nu sunt și locuințe de alt fel. Andrei îmi vorbea despre o casă din vecini unde locuiește o bătrânică covârșită de ani și nevoi care, iarna, fiindcă nu are ce arde în sobă, stă în pivniță (pentru că e mai cald), iar câte o nevastă mai merge de-i pune sub zdreanța de pătură sticle cu apă caldă.

M-am dus până acolo; doar până la poartă (vorba vine – doar o sugestie de poartă, ca însăși casa și acoperișul). Erau semne că se trăia acolo, dovadă fiind poteca ce ajungea la trepte, cu oarecare sfială, printre niște buruieni înalte cât un stat de om.

*

Spre Chișinău. Ora 6 dimineața, în marginea înaltă a satului, la răscruce, așteptând microbuzul.

Se întinde sub privirea proaspătă panorama somnoroasă a localității Alexeevca. Satul – în fundal; până acolo: întinderi de galben, ocru, verde, maroniu, marcate de câte o fâșie îngustă de nuci sau salcâmi. De aici, arată ca nasturii rotunzi ai unei bluze colorate, încheiată până la guler. Nuanțe încă mate, așteptând ridicarea soarelui de după deal.

O liniște și o așteptare care-mi amintește de nuvela *Proștii* a lui Liviu Rebreanu. Deopotrivă, soarele îmi aduce aminte brusc de hărțuitul mitropolit Dosoftei al Moldovei (1624-1693), al cărui destin dramatic îl apropie mereu de patriarhul de atunci al Moskovei. Binefacerile acestuia l-au determinat pe ierarhul român să alcătuiască o spunere de

recunoștință lingușitoare pentru acesta, conținând ideea că „lumina vine de la răsărit” (Așa susțin basarabienii de azi, că sintagma aparține lui Dosoftei).

Din păcate, metafora a căpătat o semnificație păcătoasă, nefericită, preluată de Mihail Sadoveanu și folosită ca un semn de plecaciune slugarnică în fața sovieticilor.

Cei 140 de kilometri până în Capitala Basarabiei vor fi făcuți pe răcoare, încât, în jurul orei 9, când va fi să cobor în Gara de Nord a Chișinăului, numai bine voi scăpa de un așa vehicul care, pe o așa căldură de iulie, cu siguranță va deveni etuvă.

După ce se trece de orașul Florești, unduirea colinară se potolește, zona începe să semene cu cea pe care o străbați de la Dej la Cluj sau de la Aiud la Sibiu. Cerul precumpănește senin peste așezări cumiști, obișnuite, curate, ocrotite mereu de copaci și viță de vie. Localitățile poartă nume de rezonanță pur românească: Prodănești, Țanțăreni, Brăviceni, Orhei, Mitoc, Românești, Cricova. Nu mă îndoiesc însă că năravurile sunt marcate de damf rusesc.

Cum geamul microbuzului e murdar, închid ochii, încercând să-mi păstrez bunăstarea sufletească ce încă mă ține. Iluzie! Zdruncinăturile șoselei mă fac să mă simt... legănat ca în dulcea-mi patrie.

Dar, în curând, șoseaua devine, totuși, netedă, așa că scot din mapă plicul cu antologia „*Anotimpul cailor*”. Aurel Podaru a introdus în sumarul splendidei sale cărți o proză pe care o găsisese în prestigioasa revistă basarabeană „*Literatura și arta*” și „*Potcoava de ciocolată*” de Valeria Dascăl. Habar n-avea cine e autorul, dar, presupunând că redacția revistei va fi având adresa scriitoarei, la plecarea spre Basarabia, mi-a dat un exemplar din carte. Poate că...

Prin urmare, eram pregătit să caut strada Sfatul Țării nr.2 și să las redacției volumul cu pricina. Cu ocazia asta, pe drum fiind, mi-am zis să citesc „Potcoava...”. Nu bănuiam ce mă așteaptă!

De cu seară, coana Zoița: nu și nu, cum să mă descurc eu în Chișinău neînsoțit?! Degeaba, eu: Știi, am mai fost... Degeaba: Știi, eu singur în Montréal m-am...

Nu și nu! Și bine a făcut. A luat legătura cu un cumnat al ei (femeia asta are, cred, telefon și cu Bush...), cu Filip Iftode, om de televiziune, care a promis să mă aștepte la autogară, deși era abia venit din concediu, de la mare.

Când am coborât, am făcut o privire roată și m-am dus la chioșcul de ziare. La revenirea pe peron, ne-am recunoscut. Eu, fiindcă Filip seamănă foarte bine cu frate-său Valeriu, de la Ocolina, el, fiindcă (interesant semn distinctiv într-o capitală românească!) aveam sub braț ziare românești...

Abia intrați în mașină, îi spun numele scriitoarei și Filip exclamă:

– Păi, cum să n-o știu?! A lucrat în televiziune aproape 25 de ani, am fost colegi, iar soțu-său, până nu veni Voronin la putere, era șeful Delegației Permanente a Republicii Moldova pe lângă O.S.C.E. S-ar putea ca doamna Valeria să fie la Viena. Dar poate-l găsesc pe el. Ia să-l sun!

*

30 august – Ziua Limbii Române în Basarabia

După ce... Până la rutiera de întoarcere (ora 18,35), aveam la dispoziție cinci ore, pe care să mi le gospodăresc când, cum, cât, unde vreau. Pe ai mei (iată, un posesiv plăcut!), pe ai mei din Răduleștii Vechi, după câteva zile i-am lămurit, când mă vedeau cum, la ore neașteptate, mă pregăteam să ies în sat. „Unde mergeți?”. La care venea răspunsul meu argotic: „Lela”. După alte câteva zile, anticipau ei, Andrei ori Coana Zoița: „A! mergeți lela”.

Acum, după ce trec de sediul Primăriei Chișinăului și-mi înec privirile în puzderia de artizanat facil ce ocupă spațiul până la

„Avem un vis neîmplinit”

Teatrul Național „Mihai Eminescu” (constatând că prostul gust și exigența minimă sunt aceleași din Canada pân’ la Nistru);

după ce aiurez, contemplând silueta și picioroangele interminabile ale femeilor, întrebându-mă dacă nu cumva tocmai se desfășoară la Chișinău vreun congres mondial al balerinelor (Până și femeile durduii, au o alcătuire proporțională și știu să-și poarte cu o grație firească... surplusul);

după ce constat că rușii din Capitala Basarabiei au același comportament fonc, ca ai oricărui minoritar obraznic (pe stradă nu-și pot vorbi decât strigând unul la celălalt);

după ce m-am așezat pe o bancă să-mi isprăvesc sandwichul luat de acasă, apoi sorbind la etajul unui bar modern o cafea servită cu ciripituri moldovenești de o blondă suplă;

după ce obțin pe pelicula aparatului foto „certificatul de trecere prin Chișinău”, cerând unui tânăr să-mi facă o poză lângă celebra statuie a lui Ștefan cel Mare;

după ce străbat „Aleea clasicilor” din parcul de alături și nu găsesc răspuns la o întrebare;

iau o înghețată și mă feresc de soarele potopitor, așezându-mă pe banca de lângă bustul ardeleanului Russo, întrebându-l ce mai știe de al său patetic ditiramb „Cântarea României”, sintagmă atât de batjocorită de dictatura ceaușistă și, la est de Prut, de cea sovietico-roniană.

Am cunoscut Aleea celebrităților în decembrie 1997, când, aflându-mă la Chișinău, o binevoitoare proaspătă cunoștință din Ministerul Culturii Republicii Moldova m-a inițiat puținel într-ale orașului. Așa am aflat că în fiecare an, de Ziua Limbii Române se mai adaugă un bust.

Așa e, dar cu o... hibă. Stânga-dreapta, flancând aleea câte doi, față în față, te perinzi printre Nicolae Milescu Spătarul – D. Cantemir, Constantin Stamati – Gh. Asachi, C. Negruzzi – Al. Donici, Alexandru Hâjdeu – Al. Russo, V. Alecsandri – Bogdan Petriceicu Hasdeu, I. Creangă – M. Eminescu.

Aleea e întreruptă de o barocă fântână arteziană (foarte potrivită pentru vreme de caniculă) și cu un bust Pușkin cocoțat pe un soclu de trei metri (toată iubirea mea pentru marele scriitor rus, dar ce caută el acolo?...). Apoi: Alexei Mateevici – Constantin Stere, Octavian Goga – Lucian Blaga (doi mari ardeleni se privesc față în față), I. L. Caragiale – LOC GOL, T. Arghezi – M. Sadoveanu, G. Coșbuc – G. Călinescu și M. Eliade. Ultimii cinci (stânga – dreapta) sunt așezați ca și cum ar sugera un vârful de lance.

Iată o alee formidabilă de afirmare a spiritului românesc, a istoriei și literaturii române!

Dar iată și motivul pentru care guvernarea Voronin i-a pus gând rău!

Căci: de ce un loc gol?

*

30 august – Ziua Limbii Române în Basarabia

Liviu Rebreanu și „Lupoanca”. Pe locul gol din „Aleea Clasicilor” ar fi trebuit încă din 2003 să fie așezat un soclu și pe el montat bustul ctitorului romanului românesc, LIVIU REBREANU.

M-am edificat – parțial, totuși – în urma unui interviu luat unui parlamentar moldovean, publicat în prestigioasa revistă „Literatura și arta”.

Deci, acolo e locul lui Liviu Rebreanu, iar tergiversările continuă, soclul e pregătit, bustul a fost realizat la timp, însă... Cei responsabili dau din umeri. Parcă s-a produs un blocaj din senin și numele scriitorului a devenit tabu. Oamenii din mediile culturale ale țării, ale Capitalei au trecut de la mirări ocazionale la strângere de semnături de protest, cerându-se dezvelirea bustului acolo unde fusese gândit a fi așezat.

Degeaba! Răspunsuri eliptice, grimase, consternări, încât, la sfârșit de iulie 2006, când am trecut pe acolo, locul era gol, adică acoperit cu o placă pătrată de ciment.

Însă nedumerirea mea are încă un palier: printre cei care au refuzat să-și pună semnătura pe listele de protest s-a aflat și Ion Druță. Ceea ce înseamnă: un scriitor român, originar din Basarabia, locuind la Moskova (e drept, sub fusta rusească a nevesti-sii); un prozator și dramaturg suficient de important și apreciat, încât să fie inclus în manualele noastre de liceu de literatură română. Stranie reacție...*

---

* Pe 2 septembrie 2006, artistul folk și reporter la Radio Cluj, Florin Săsărman, trimitea de la Chișinău, pentru cotidianul bistrițean Mesagerul, următoarea corespondență:

Tineri arestați la Chișinău pentru bustul lui Liviu Rebreanu

Nouă tineri basarabeni au fost arestați, în urmă cu două zile, la Chișinău, pentru că au protestat, în fața Guvernului Republicii Moldova, împotriva refuzului Ministerului Culturii de a autoriza amplasarea unui bust al scriitorului Liviu Rebreanu pe Aleea Clasicilor din Parcul Municipal. Incidentul s-a petrecut în ziua de 30 august, când tinerii, membri ai organizației non-guvernamentale „Hyde Park”, au reluat șirul protestelor în fața guvernului, după ce o instanță locală le-a dat câștig de cauză într-un proces cu executivul moldovean, pe acest subiect. Nu au existat relatări concrete despre momentul arestării, dar ieri, cei 9 tineri au fost puși în libertate. Arestarea grupului de tineri de la „Hyde Park” a fost principalul subiect discutat joi, când s-a marcat Ziua Limbii Române, pe Aleea Clasicilor din Chișinău. A ieșit în evidență lipsa de reacție a societății civile, a oamenilor, de cultură din capitala moldoveană, ca și a opoziției politice față de actul de forță al poliției moldovene, legat de protestatari. În lipsa colegilor lor, alți membri ai organizației au continuat protestul lângă locul repartizat de Primăria Chișinăului pentru amplasarea bustului părintelui romanului românesc modern, Liviu Rebreanu. Lucrarea, realizată de sculptorul Mihaela Petrescu, discipol al marelui Constantin Brâncuși, zace într-un depozit al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, deoarece Ministerul Culturii se opune constant amplasării sale pe Aleea Clasicilor: Deși criticii de artă din Chișinău au apreciat valoarea sculpturii, oficialii Ministerului Culturii susțin că aceasta nu merită să fie amplasată în rândul celorlalți scriitori români de pe Aleea Clasicilor. În absența bustului, joi, oamenii au pus flori pe pământul gol, pe locul unde se dorește amplasarea sa.

Iată, lucrurile au rămas în coadă de pește. De altfel, sintagma e emblematică pentru mai tot ce fac (când nu fac) în anii aceștia „voronieni”, organele, oamenii de decizie din această necăjită republică dintre Prut și Nistru: lucrări în coadă de pește.

Iar dacă îi întreb „de ce?” au îndat un răspuns evaziv, de genul „Știi, așa am moștenit, de la...” Un răspuns străveziu pentru indolența, indiferența sau incompetența diriguitoarelor, de la ministrul Culturii până la un biet director dintr-un oraș de provincie.

Nu am cotrobăit lumea basarabeană – în zilele cutreierate în acest spațiu – ca să dau sentințe și soluții, ci ca să văd, să constat și să înțeleg acest pământ românesc pe care îl iubesc încă din copilărie. Cel mai chinuit pământ românesc.

De pildă, înțeleg de ce faimoasa „Lupoaică” are la Chișinău o poveste ale cărei episoade se termină neterminate, adică... în coadă de pește.

Pe vremea socialismului biruitor și... etern, când Basarabia se numea Republica Socialistă Sovietică Moldovenească, „Lupoaică” a fost dezmembrată, Romulus și Remus desprinși de la țate și aruncați într-o pivniță. Fiind din bronz, cum de n-au fost dați la topit? Ar fi ieșit material pentru, să zicem, un braț dintr-o proiectată statuie a Marelui Satan, poreclit Lenin.

„Lupoaică și puii” – simbol planetar al latinității – nu putea fi suportată în capitala unei țări improvizate și unde limba oficială era „limba moldovenească”, demonstrată în anii '50 a fi limbă slavă de către lingvistul (făcut peste noapte român) Alexandru Graur (ca peste tot în lume și de când lumea, inteligența evreului are o mare capacitate de adaptare).

E aici o logică elementară (sau primitivă?): Cum să accepți tu, filorus, sau tu, căpușă comunistă, un simbol celebru al latinității câtă vreme negi limba română într-un stat românesc? E aici o rea-voință programatică, generalizată.

Până la urmă s-ar putea ca „Lupoaică” să fie scoasă la lumină (de ani de zile se tergiversează repunerea ei pe soclu,

deoarece fie că nu s-a hotărât ce metodă tehnică să se aplice pentru recondiționarea ei, fie deoarece nu s-a convenit... cât costă reparația!) Impostorii de la guvernarea Basarabiei s-ar putea să aducă statuia la suprafață în acest climat în care a apărut (pardon! A fost avortat) acel (zis) „*Dicționar moldovenesc – românesc*”, scremut la comandă de un grup de cabotini conduși de un oarecare semidoct (Vasile Stati), în care indivizii vor să convingă (pe cine?) că un grai al limbii române ar fi nu un subdialect al ei, ci, efectiv, o limbă romanică distinctă, soră cu celelalte și, mda! și cu limba română...

Fă-ți cruce, frate basarabean! Mai cu seamă că vor să scoată din calendarul basarabean „Ziua limbii noastre” din 30 august.

*

30 August – Ziua Limbii Române în Basarabia

Dicționofăcătura. E un cuvânt inventat de mine, ca sinonim pentru vocabula „dicționar”. Dar acelei făcături numită „*Dicționar moldovenesc – românesc*” (2003), de la Chișinău, i s-ar putea spune și „dicționoparodie” (uneori chiar trezește râsul) sau „găinățar” (prin substratul politico-antinațional pe care plutește).

Intrasem într-o librărie din centrul Capitalei – două treimi, cărți în limba... rusă – și am zărit obiectul care provocase, la apariție, scandal în lumea românească de pretutindeni. L-am răsfoit, am vrut să-l cumpăr (asemenea unui colecționar care adună bizarerii), dar mi-a fost silă și am renunțat. Pentru moment. Ieșisem din librărie, mă îndreptam spre statuia lui Ștefan și, brusc, m-am răzgândit.

M-am întors, însă, la câțiva pași înainte de intrare, ce-mi văd ochii? Biblioteca municipiului Chișinău „Bogdan Petriceicu Hasdeu”. Un local-lăcaș. O clădire de început de secol 20, dar modernizată, spațioasă, primitoare. Cu ocazia asta, am descoperit la fișier că am și eu aici o carte, romanul „*Șarpele albastru*”.